

הערות המתבקשות

התייחסות לנאומה של ד"ר רות קלדרון בכנסת (אדר התשע"ג)

לכאורה הופעה מרנינה, דברי תורה ממש בכנסת, כמה הדבר נוגע ללב היהודי יותר מהסיסמאות הכפרניות והבולשביקיות מאז קום המדינה, ומההצהרות של 'חירות' מדומה ו'חירות' ומדומה. הצהרת אמונים כנה של אחריות, של מוסר ושל עוד מעלות רבות, ובסיום תפילה בשם ה' ממש. חייבים להודות שזו בכורה. אנו רגילים לנשיאי ארה"ב המזכירים שם ה', אבל אצל חברי כנסת שלנו, זהו בהחלט מחזה מפתיע לטובה. אלא שהמחזה הזה, שהתקבל בהתלהבות ובברכות חמות מצד חברי ש"ס ואולי יחד אתם עוד לא מעט דתיים, היווה תצוגה ברורה וחדה ממה שמתכננת מפלגת 'יש עתיד' לעם ישראל היושב בציון. ד"ר קלדרון בחרה להרצות על אגדה מתוך מסכת כתובות (סב:), לא לפני שהיא דאגה להקדים לו סיפור אישי הבא להפגין לכאורה אחדות בין עולמות, אחדות בין עדות, ורגש עמוק כלפי המסורת היהודית. אבל ניתוח פחות שטחי של המחזה מצביע על כוונות אחרות לחלוטין.

היא בחרה בסיפור הנוגע דוקא ל'התאכזרותו' של תלמיד חכם כלפי אשתו הצדקת. היא דאגה היטב להבליט שסיפור זה מסתיים בטרגדיית הסתלקותו של רבי רחומיי, שעל אף היותו בסופו של דבר הקרבן העיקרי, הובלטה הסתלקותו כעונש הראוי לו על העדפת מאוויי החסידות והקדושה שלו על פני דאגה לאשתו ולצער הנגרם לה מפאת שאיפותיו. בדרמה הזו, הדגש הושם על סבל האשה המזילה דמעה כה מרגשת, ושמפאת דמעה זו, הצדק האלהי ראה אור בהסתלקותו של רב רחומיי. כל השאיפות הנאצלות של חכם זה נעשו חסרות כל ערך, הן שימשו רק מנוף להעדפת הערך האנושי על פני השאיפות הנשגבות, ואף הופעת 'צדק' אנושי זה שהפך את אשתו ה'מנצחת' ל'אלמנה' עדיף על פני הגשמת שאיפות לא שלמות דיין! הדרך בה למדה ד"ר קלדרון אצל פרופ' הרטמן, הובילה בליט ברירה לגישתה זו, המתעכבת על היבט אחד בלבד מתוך הדרמה האנושית הזו, דוקא ההיבט אליו הרגש הפשטני של האדם מרטט, ותוך התעלמות, לא רק מהערכים המשלמים את מחירו של הצדק, אלא גם מהתוצאות הנוראות של צדק רגעי זה.

ככל הנראה, ד"ר קלדרון זיכתה אותנו גם במה שלא זוכים לו כל יום בעידן המודרני, והוא, אישור מרשים של קביעתו של רבי אליעזר האומר 'המלמד את בתו תורה מלמדה תפלות' (ירושלמי סוטה, וילנא, פרק ג), וכבר הסביר רש"י היטב מהי תפלות זו. ואכן האגדה שהיא בחרה, לא רק שהיא נגעה במישרין לדעת רות קלדרון, בעניינים שבינו לבינה, אלא היא עוד לא היססה לתרגם את כל התקווה והמפגש בין רב רחומיי ובין אשתו, לעניין אינטימי שביניהם בערב יוה"כ, וללא היסוס תוך הדגשה שאין זו התנהגות כה פשוטה בערב יוה"כ, וכל זה לאוזני כל עם ישראל!

לא היה חסר מנאומה גם את היהירות האופיינית, אליה התייחס רב נחמן במגילה (יד:): 'לא יאה יהירותא לנשי, תרתי נשי יהירן הויין, וסניין שמייהו, חדא שמה זיבורתא, וחדא שמה כרכושתא. זיבורתא - כתיב בה (שופטים י' ד/ו) ותשלח ותקרא לברק, ואילו איהי לא אזלה לגביה. כרכושתא כתיב בה (מלכים ב' כ"ב) אמרו לאיש ולא אמרה אמרו למלך'. מצוידת בכרך של תלמוד, כאשר היה די בהבאת המאמר מודפס על סתם דף (יש מספיק ציוד מחשבי בכל מקום כיום לשם זה), היא דאגה להבליט את תוארה התלמודי (לא האוניברסיטאי) דוקא! זו היתה דרך ברורה להראות שהיא שולטת במכמני דבריהם ז"ל, יותר מרבים מתוך הנציגות הדתית בכנסת. זו היתה דרך לומר באופן מפורש, 'התורה אינה שלכם', אינה של המכירים בקדושתם של חז"ל, אלא של כל הרואה בה תרבות עם, עם היפה שבה ועם ה'מתקומם שבה' (וציינה 'המתקומם' בהדגשה יתירה). המסר היה ברור: התורה אינה עוד דבר שמייים, אלא תרבות. סיסמאות נבובות אלה והרסניות מאד, הושמעו בעבר ע"י כל פורקי עול שהעלייה השנייה והשלישית.

היא לא היססה לחזור על הצהרתם ז"ל, לפיה 'התורה מונחת בקרן זוית' וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול'. אך היא שכחה שאנשים חכמים כרבותינו, לא דברו על קרן זוית של סתם רחוב, וכל שכן של הביוב. וחטיטה פומבית ביחסי אישות של רבי רחומיי ונוות ביתו, היא הפיכת עולמם ח"ו לביוב! הצניעות היהודית, צניעות גופנית כצניעות אנושית, קדמה בישראל בהרבה למתן תורה, והיא קודמת בהרבה לכל יחס אנושי תקין, במיוחד אם כבר הרצון והשאיפה הם לדאוג לערכי אנוש (דבר המבורך בפני עצמו, לכל הפחות כל עוד אינו בא על חשבון קשר עם ה' או בתחליף לו). ולא זו בלבד, אלא שהתורה תורת ה' היא, וקרן הזוית היא בית המדרש, שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, וכ"ש מקדושת הכנסת, דוקא משום שכפי שהיה מסביר אחד מגדולי הרבנים בעת האחרונה: כי בבית הכנסת היהודי אומר לה' מה שהוא רוצה להגיד לו, כאשר בבית המדרש נשמע קולו של ה' עצמו, המורה ליהודי מה שהוא חייב לשמוע! ביצירה אלהית מדובר, ולא ביצירה אנושית, אף כשהיא מתגלה דרך כל הבל פיהם של גדולי ישראל, שמלאכיו היו והינם. התורה אינה תרבות הניתנת לחילון, והלומד תורה אינו מעצבה, אלא מיישם אותה, אף אם לצורך זה הוא זקוק לאיזה שהוא תירגום אישי, לשפת מוחו הקטן והצנוע. וגם תרגום זה אינו הוואי, אינו פולקלור, אלא שאיפה להופעת הקודש בחיים, להופעת ה' בעולם. והלומד תורה באמת אף בקרן זוית, אינו מרשה לעצמו לשפוט אותה, אלא 'לקנות אותה' בדיוק כמו ש'קונים אשה', לא בכסף, אלא במלא מהותו, תוך הפיכתה לחלק בלתי נפרד ממהות זו.

והמסר של רות קלדרון היה ברור: אנו נלמד תורה, אנו נדרוש הכרתה מכל הצבור, אך נלמד אותה בדרכנו אנו, לא בדרכיכם אתם הדתיים, ונשים קץ לאורטודוקסיה ה'שתלטנית' שלכם. וחברי הכנסת של

2 יום שישי ערב שב"ק פרשת תרומה 14:06:21

ש"ס הפתאים, מחו לה כפיים, בירכו אותה, מבלי להבין מלה אחת מתוך מה שהיא זוממת להם ולכל עם ה'. התפילה בה סיימה מדברת בעד עצמה, והיא מקפלת את כל בעייתיות הנאום: תחילתה בשמות ה' מפורשים, וכל תוכנה חילוני גמור! ויושב ראש הכנסת התורן, הנמנה על חברי ש"ס, עונה 'אמן יתומה' על הדברים מתוך תמימות ספרדית היונקת מעולם של אמונה ושל ישירות תמימה שהיה ואיננו עוד (בינתיים לפחות), מבלי להבין שלתמימותם זו אין כל מקום בעולם המערבי.

דברים אלו הם על דעתי בלבד, אבל לא על דעת המוסד האקדמי בו אני עובד.

הרב ד"ר אליהו רחמים זייני